

Komparace využití metod AAK u osob s PAS v České republice a v zahraničí

Již od roku 2008 si každoročně 2. dubna připomínáme Světový den porozumění autismu. Vzhledem k tomu, že v přechodném článku jsme představili komparaci využití metod alternativní a augmentativní komunikace (dále jen „AAK“) v České republice a v zahraničí u osob s demencí, která vznikla na základě realizace **Analýzy**¹ vytvořené v rámci projektu MPSV Rozvoj systému sociálních služeb, v tomto čísle se zaměříme na osoby s poruchou autistického spektra (dále jen „PAS“). Konkrétně se podíváme na využití metod AAK u osob s PAS v Norsku, Rakousku, Španělsku a ve Velké Británii.

Dle Ústavu zdravotnických informací a statistiky (dále jen „ÚZIS“) bylo v roce 2018 v České republice zhruba 12 tisíc osob s diagnostikovanou poruchou autistického spektra. Pokud se však podíváme na data například z roku 2015 (9 tisíc diagnostikovaných) či 2010 (4 tisíce diagnostikovaných), můžeme vidět poměrně strmý nárůst počtu těchto diagnóz.² Zajímavým kontrastem, který podtrhuje nejednotnost statistických údajů, mohou být data z ČSSZ, která ve svých tabulkách uvádí zhruba 9 tisíc osob s autismem v ČR vedených v databázi příspěvku na péči.³ Podle mnohých odborníků jsou však skutečná čísla mnohonásobně vyšší. Vzhledem k tomu, že komunikační obtíže se u osob s PAS mnohdy začínou projevovat již v raném dětském věku, je důležité rozvíjení využití metod AAK, které napomáhá v překonávání překážek, jež toto onemocnění přináší, a umožňuje tak těmto osobám kvalitnější a plnohodnotnější život ve společnosti.

Norsko

V Norsku žije dle zjištěných dat zhruba 54 tisíc osob s PAS, což odpovídá zhruba 1 % populace Norska (Norsko má zhruba 5,4 milionu obyvatel). Každý člověk se specifickými potřebami má tyto pomůcky

k dispozici, jelikož v Norsku je uplatňován princip rovnoprávnosti, který zaručuje osobám se specifickými komunikačními problémy rovnocenný přístup ke službám, a to bez ohledu na typ jejich znevýhodnění. Hojně se zde využívají především elektronické pomůcky. Aplikace prostředků AAK tak je zde na velice dobré úrovni. Zajímavostí je, že elektronické pomůcky jsou zde zapůjčovány na dobu neurčitou.

Rakousko

Náš soused, Rakousko, má dle dostupných informací zhruba 90–100 tisíc obyvatel s PAS, což opět odpovídá zhruba jednomu procentu populace. Bohužel oproti Norsku Rakousko zaostává co do aplikace prostředků AAK, kdy zavádění prostředků AAK je zde pomalé, a tak Rakušané nevykazují osvědčenou či typicky využívanou metodu AAK.

I přesto, že celostátní vládní program na podporu metod AAK v Rakousku není implementován, dochází alespoň na úrovni některých spolkových zemí k rozvoji těchto metod. Příkladem dobré praxe může být například spolková země Horní Rakousy, kde provozují webový portál s názvem Jednotné symboly a gesta, či spolková země Vídeň, kde Vídeňský sociální fond poskytuje granty na pořízení právě například komunikačních pomůcek nejen pro osoby s PAS, a rovněž je podporován vznik „kompetenčních center“ autismu (první centrum, otevřené v dubnu 2020, je přístupné mladým lidem do 14 let a jeho nabídka zahrnuje diagnostiku a terapii).

Španělsko

Ve Španělsku žije takřka půl milionu obyvatel s diagnózou PAS. Vzhledem k odlišnostem v sociálně-ekonomickém zabezpečení v jednotlivých regionech je i míra rozvinutosti využívání prostředků AAK přímo úměrná rozvinutosti daného regionu.

Španělé definovali jako nejčastěji využívané prostředky AAK znaky, dále znaky v kombinaci s vokalizací a rytmem a výměnný kartičkový systém (PECS). Mezi oblíbené prostředky AAK patří také obrázky či emotikony, které umožňují lepší vyjadřování emocí. Elektronické pomůcky se zde, oproti Norsku, nepoužívají prakticky vůbec.

Velká Británie

Ve Velké Británii žije nejvíce osob s PAS ze sledovaných zemí. Jedná se o zhruba 700 000 osob. AAK je zde využívána primárně prostřednictvím znaků (Makaton), tedy bez specializovaných pomůcek. V případě, kdy jsou využívány systémy AAK s pomůckami, můžeme je dále dělit na low-tech či light-tech pomůcky, tj. pomůcky, které nepotřebují elektrický proud (tzv. mainstreamové pomůcky), a high-tech pomůcky, tj. pomůcky, které pracují v prostředí tabletů, počítačů.

Zajímavost je, že ve Velké Británii je specializované centrum AAK (ACE Center), které poskytuje služby AAK pro Anglii. Toto centrum se podílí na vytváření a vývoji pomůcek AAK, které jsou nyní ve Velké Británii k dispozici.

Závěr

Oblast AAK je neoddiskutovatelně jednou z oblastí, kde MPSV již osobám s PAS pomáhá a nadále pomáhat bude (např. prostřednictvím investiční výzvy na podporu zvyšování kapacit pobytových sociálních služeb právě pro osoby s PAS), ale možnost není nikdy dost. To platí i v tomto případě, kdy z jednotlivých zemí vzešla doporučení, která by bylo vhodné do České republiky implementovat a pomoci tak osobám s PAS žít kvalitnější a spokojenější život.

Zajímavým námětem je například vytvoření jednotné elektronické databáze osvědčených symbolů a gest, s čímž se pojí i tvorba jednotného webu obsahujícího veškeré dostupné informace o problematice osob s PAS a možnostech AAK. Další z možností, která se objevila i u osob s demencí, je zřízení národního centra na podporu zavádění nástrojů a metod AAK na celostátní úrovni, které by bylo pověřeno koordinací zavádění nástrojů a metod AAK průřezově do všech oblastí, tedy v oblasti sociálních služeb, vzdělávání, zdravotnictví. Nejdůležitějším bodem by však mělo být zajištění propojení sociálního, zdravotního i školského sektoru pro řešení situace osob s PAS.

¹ ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z. ú. Analýza využití metod AAK u osob s demencí a osob s PAS v zahraničí [online]. 2020. Dostupné z: http://rsss.mpsv.cz/wp-content/uploads/2021/01/Demence_PAS_Zahranici_Analyza_final.pdf

² Pacienti s poruchou autistického spektra v datech NRHZS. Národní portál psychiatrické péče [online].

Dostupné z: <https://psychiatrie.uzis.cz/cs/psychiatrie-v-datech/oborove-statistiky/pacienti-porucha-autistického-spektra/>

³ Mapa počtu osob s poruchou autistického spektra vedených v databázi příspěvku na péči.

MAPA AUTISMU ČR [online]. Dostupné z: <https://mapaautismu.cz/>